

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม เพราะการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว ต้องอาศัยกำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญ และกำลังคนจะมีประสิทธิภาพเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา (ปิ่น มาลากุล, 2518)

การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งรัฐมีหน้าที่รับผิดชอบจัดให้กับคนทุกคนตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 นั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการประถมศึกษาส่วนใหญ่ ก็คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สพช.) กระทรวงศึกษาธิการ โดยรับผิดชอบประมาณ ร้อยละ 84 ของโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมด จึงทำให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีปริมาณงานในความรับผิดชอบมากมาย มีหน่วยงานและโรงเรียนกระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ ซึ่งในปีงบประมาณ 2532 คาดว่ามีโรงเรียนในความรับผิดชอบถึง 31,425 โรงเรียนและนักเรียน 6,725,522 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531)

ด้วยเหตุที่มีภารกิจและขอบข่ายงานกว้างขวางนี้เอง ทำให้การจัดการศึกษาพบกับปัญหาและอุปสรรคมากมาย จากการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา พ.ศ. 2525-2534 โดยการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบทั้งส่วนที่เป็นปัจจัย (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (output) อาจกล่าวได้ว่า เรื่องคุณภาพการศึกษามีปัญหาหลายประการ มีทั้งปัญหาที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของระบบการศึกษาและปัญหาภายในระบบการศึกษาโดยตรง สำหรับปัญหาที่อยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ของระบบการศึกษาโดยตรงที่สำคัญที่สุดมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. ปัญหาความขาดแคลน ความไม่เสมอภาค และคุณภาพของปัจจัยในการจัดการศึกษา จะพบได้จากการกระจายทรัพยากร ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในด้านคุณภาพของนักเรียนในฐานะที่เป็นผลผลิตด้วย นอกจากนี้โรงเรียนต่าง ๆ ยังมีความแตกต่างในด้านความสมบูรณ์ของอาคารเรียน วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนจำนวนบุคลากรและคุณภาพของบุคลากร ความแตกต่างเหล่านี้ขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์ ขนาดของโรงเรียน สังกัดของโรงเรียน และสถานที่ตั้งของโรงเรียนว่าอยู่ในเมืองหรือชนบท สำหรับปัญหาคุณภาพของปัจจัยในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะครูและนักเรียนนับได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญมาก ปัญหาของครูอยู่ที่พื้นฐานความรู้และความสามารถในการสอน ส่วนของนักเรียนได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพ พื้นฐานทางวัฒนธรรม และการจูงใจในการเรียน

2. ปัญหาประสิทธิภาพของกระบวนการ อาจพิจารณาได้ 2 ลักษณะ คือ จากการปฏิบัติและจากผลของการปฏิบัติ ในลักษณะของการปฏิบัติปรากฏว่ายังมีการกระทำหลายอย่างที่ชี้ให้เห็นว่าประสิทธิภาพของการจัดการศึกษายังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ เช่น ความล่าช้าของการบริหารระดับอำเภอและจังหวัด ความล่าช้าในการนำเอาหลักสูตรไปใช้ การสอนและการประเมินผลที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากครุขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว การจัดสื่อการเรียนการสอนรวมทั้งการบริการ การนิเทศและการแนะแนวยังไม่เพียงพอและทั่วถึง การพัฒนาบุคลากรยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนยังไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ส่วนผลของการปฏิบัติ สิ่งชี้ให้เห็นว่าจำเป็นต้องปรับปรุง ได้แก่ อัตราการตกซ้ำชั้นและอัตราการออกกลางคันซึ่งมีอยู่ค่อนข้างสูง

3. ปัญหาคุณภาพของนักเรียน จากการศึกษาค้นคว้าและวิจัยของบุคคลและสถาบันต่าง ๆ พบว่าปัญหาคุณภาพของนักเรียนมี 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณสมบัติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ และมีความแตกต่างกันมากตามสภาพภูมิศาสตร์ ขนาดโรงเรียน สังกัด ตลอดจนลักษณะที่เป็นโรงเรียนในเมืองและชนบท (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531)

นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 ซึ่งมีผู้วิจัยไว้หลายท่าน เช่น พิศิษฐ์ ตัณฑวิช (2523) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการใช้หลักสูตรใหม่ในจังหวัด

สุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ วิทยา บุญสมและแนม ชินพงศ์ (2523) ศึกษาเรื่อง ความต้องการด้านวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส สรุปได้ว่า ครูประถมศึกษา โดยส่วนรวมมีความเข้าใจในหลักสูตรใหม่ และการประเมินผลตามหลักการของหลักสูตรในระดับ ปานกลาง วิชาที่ครูประศึกษามีความหนักใจในการสอน ได้แก่ วิชากลุ่มทักษะ ดนตรีนาฏศิลป์ งานประดิษฐ์ และงานช่าง ปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์การสอนเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด ลำดับความช่วยเหลือที่ครูต้องการมากที่สุด คือ ด้านอุปกรณ์การสอนและหนังสือสำหรับเด็ก และจากผลการ ศึกษาของ แจ่มจันทร์ ปรีชาวิชัย (2522) พบว่า สื่อการเรียนที่โรงเรียนมีมากที่สุด ได้แก่ บัตรคำ และหนังสือแบบเรียน และปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ครูไม่มีเวลาผลิตสื่อ เพราะชั่วโมงสอน มาก ขาดงบประมาณ ไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวก ซึ่งผลการศึกษาที่สอดคล้องกับการวิจัยของ พัชรา อังคนินันท์ (2523) ที่พบว่า ในด้านการบริหารและบริการหลักสูตรนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข

สรุปได้ว่า ในเรื่องของการใช้หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนนั้น มีปัญหาทั้งด้านการ ขาดความชำนาญในการใช้ และการขาดแคลนเครื่องมือที่จะใช้ ดังนั้นในการพัฒนาคุณภาพการ ประถม ศึกษา จึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาในเรื่องสื่อการเรียนการสอน หรือนวัตกรรมและเทคโนโลยีทาง การศึกษา

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ จัดทำโครงการพัฒนารูปแบบการปรับปรุงคุณภาพการประถมศึกษา (จังหวัดปัตตานี-ศรีสะเกษ) ขึ้น ในปี พ.ศ. 2526 เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอน ซึ่งผลจากการดำเนินงานพบว่า

1. ผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา ผลสัมฤทธิ์รวมวิชาคณิตศาสตร์และภาษาไทย อัตรามาเรียนเฉลี่ย และอัตราการเลื่อนชั้นของนักเรียนทั่วไปในจังหวัดปัตตานีและศรีสะเกษ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น นับตั้งแต่มีการจัดตั้งศูนย์วิชาการ นอกจากนี้ยังพบว่า โรงเรียนที่เป็นที่ จัดตั้งศูนย์วิชาการกลุ่มทั้งในจังหวัดปัตตานีและศรีสะเกษ มีแนวโน้มว่าจะมีค่าผลสัมฤทธิ์และอัตรามาเรียน เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมากกว่าโรงเรียนที่ไม่ได้เป็นที่ตั้งศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

2. ผลกระทบต่อสภาพการเรียนการสอน หลังจากที่ศูนย์เปิดบริการไปแล้ว ประมาณ 5 เดือน สภาพการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี คือมีการใช้วิธีการสอนที่นักเรียนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น ครูใช้สื่อการเรียนการสอนมากขึ้น และบรรยากาศในห้องเรียนอยู่ในสภาพที่ดี ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้พิจารณาเห็นว่ารูปแบบของการใช้ ศูนย์วิชาการจังหวัด และกลุ่มโรงเรียน เป็นหน่วยสนับสนุนการเรียนการสอนของครูให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ในตัวเด็กเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 นั้น เป็นรูปแบบที่เหมาะสม แก่การขยายไปยังจังหวัดอื่น ๆ ต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531) ในปีงบประมาณ 2528 จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา (2528-2531) โดยพัฒนาขึ้นจากโครงการพัฒนารูปแบบการปรับปรุงคุณภาพการประถมศึกษา (จังหวัดปัตตานี-ศรีสะเกษ) ซึ่งดำเนินการในรูปของศูนย์วิชาการ 2 ระดับ คือ ศูนย์วิชาการจังหวัดและศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน มีอุดมการณ์ คือ พัฒนามาตรฐานการประถมศึกษาให้สูงขึ้นและเท่าเทียมกัน ถือหลักการสนับสนุนการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน สนับสนุนกระบวนการบริหาร กระบวนการนิเทศการศึกษาและมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยนักเรียนได้เรียนและฝึกปฏิบัติจากสื่อการเรียนการสอน อย่างทั่วถึงและเสมอภาค เป็นการพัฒนาคุณภาพของการประถมศึกษาตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร ประถมศึกษา 2521 โครงการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา ได้ขยายผลการดำเนินงานไปยังจังหวัด ต่าง ๆ ในปีต่อ ๆ ไป จากการดำเนินงานปีงบประมาณ 2530 จังหวัดราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ กาญจนบุรี สุพรรณบุรีและสมุทรสงคราม ซึ่งอยู่ในเขตการศึกษา 5 ได้รับพิจารณา ให้เข้าอยู่ในโครงการครั้งนี้ด้วย

ด้วยอุดมการณ์ หลักการและวัตถุประสงค์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ศูนย์วิชาการจังหวัดมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับ สภาพ ความต้องการ และปัญหาการปฏิบัติงานด้านสื่อการสอนของศูนย์วิชาการจังหวัด เขตการศึกษา 5 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานของศูนย์วิชาการจังหวัดให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ความต้องการ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านสื่อการสอนของศูนย์วิชาการจังหวัด
2. เพื่อศึกษาปัญหา เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านสื่อการสอนของศูนย์วิชาการจังหวัด

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะคณะกรรมการศูนย์วิชาการจังหวัด และคณะกรรมการศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ใน 6 จังหวัด ของเขตการศึกษา 5
2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพ ความต้องการ และปัญหาการปฏิบัติงานด้านสื่อการสอนของศูนย์วิชาการจังหวัดในด้านการจัดดำเนินการทั่วไป การผลิต การบริการ และการพัฒนา

คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1. สื่อการสอน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้เป็นสื่อกลางในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมาย
2. ศูนย์วิชาการจังหวัด หมายถึง ศูนย์ร่วมทรัพยากรบุคคล สื่อ เครื่องมือ และเทคนิควิธีการต่าง ๆ อันเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด โดยเน้นการประสานงาน การผลิตและการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การนิเทศและการบริหารการศึกษา
3. คณะทำงานศูนย์วิชาการจังหวัด หมายถึง ศึกษาในเทศก์จังหวัด และครูที่มีความรู้ความสามารถด้านสื่อทัศนูปกรณ์ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติงานในศูนย์วิชาการจังหวัด
4. คณะทำงานศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน หมายถึง หัวหน้าสำนักงานกลุ่มโรงเรียน และครูวิชาการสำนักงานกลุ่มโรงเรียน ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติงานในศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

5. การปฏิบัติงานด้านสื่อการสอน หมายถึง ลักษณะและวิธีการในการดำเนินงาน ที่เกี่ยวกับสื่อการสอนของศูนย์วิชาการจังหวัด ในด้านการจัดดำเนินการทั่วไป การผลิต การบริการ และการพัฒนา

6. เขตการศึกษา 5 หมายถึง ท้องที่ซึ่งสำนักงานศึกษาธิการเขตตั้งอยู่ในจังหวัด ราชบุรี ประกอบด้วย 6 จังหวัด คือ ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ กาญจนบุรี สุพรรณบุรี และสมุทรสงคราม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงสภาพ ความต้องการ และปัญหาการปฏิบัติงาน ด้านสื่อการสอนของศูนย์วิชาการจังหวัด

2. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน กำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ในการดำเนินงานของศูนย์วิชาการ จังหวัดให้มีประสิทธิภาพ

3. ผลการวิจัยครั้งนี้จะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการเสนอรูปแบบการพัฒนา การดำเนินงานศูนย์วิชาการจังหวัด ที่เหมาะสมต่อไป